

Erkinova Bahora Tolmas qizi
O‘zbekiston, Guliston davlat universiteti talabasi
Murodov Furqat Ziyodullo o‘g‘li
O‘zbekiston, Jizzax davlat pedagogika universiteti
Informatika va raqamli ta’lim texnologiyalari kafedrasida o‘qituvchisi

O‘ZBEK TILI DARSLARIDA ZAMONAVIY AXBOROT- KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING O‘RNI

РОЛЬ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННО- КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКА

THE ROLE OF MODERN INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN UZBEK LANGUAGE LESSONS

***Annotatsiya:** O‘quv jarayoniga multimediya texnologiyalarini va AKTni joriy etish dolzarb masalalardan biridir, chunki bu texnologiyani ona til darsida juda samarali qo‘llash mumkin. Multimedia texnologiyasini qo‘llashning ahamiyati hozirgi zamon o‘quvchilarining psixologik rivojlanishining o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga oladi va shaxsni shakllantirishga ta’sir qiladi.*

***Kalit so‘zlar:** AKT, multimedia, pedagogik dasturiy vositalar, bilimni baholash dasturlari.*

***Аннотация:** Внедрение мультимедийных технологий и ИКТ в учебный процесс является одним из актуальных вопросов, поскольку эти технологии можно очень эффективно использовать на уроках родного языка. Важность использования мультимедийных технологий учитывает особенности психологического развития современных студентов и влияет на формирование личности.*

***Ключевые слова:** ИКТ, мультимедиа, педагогические программные средства, программы проверки знаний.*

***Abstract:** The introduction of multimedia technologies and ICT into the educational process is one of the pressing issues, since these technologies can be very effectively used in native language lessons. The importance of using multimedia technologies takes into account the characteristics of the psychological development of modern students and influences the formation of personality.*

***Key words:** ICT, multimedia, pedagogical software, knowledge testing programs.*

Hozirgi zamonaviy dunyoda hayotimizda, jamiyatimizda hech bir sohani AKTsiz tasavvur qilib bo‘lmay qoldi. Hozrgi kunda respublikamizda barcha sohalarni raqamlashtirish jadal sur‘atlarda amalga oshirilmoqda. Shu jumladan ta’lim jarayonida ham AKTdan foydalanish qamrovi kundan-kunga oshib bormoqda.

Ta’lim jarayoni raqamlashtirish haqida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston-2023” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida Farmonida ham aytib o‘tilgan.

Barchamizga ma’lumki, bugun biz kompyuter texnologiyalari rivojlanib borayotgan davrning ayni cho‘qqisidamiz desak, aslo mubolag‘a bo‘lmaydi. Sababi,

kompyuterdan foydalish har bir sohaning asosiy talabiga aylanib bormoqda: biznes, marketing, ish yuritish, mashinasozlik va hattoki, o'qitishda ham kompyuter texnologiyalaridan boxabar bo'lish davr talabidir.

Dars jarayonida o'qituvchi mavzuni tushuntirish davomida multimedia vositalari (slyd, audiomatn va shu kabilar)dan foydalansa, o'quvchining o'tilayotgan mavzuni tezroq tushunib olishiga yordam beradi, bu ilmiy jihatdan ham o'z tasdig'ini topgan, ya'ni multimedia vositalari yordamida o'tilgan dars boshqa darslarga nisbatan tezroq yodda qoladi.

Zamonaviy tadqiqotlarga ko'ra, inson xotirasida quyidagilar saqlanib qoladi: eshitgan ma'lumotning 25%, ko'rgan narsaning 33%, ko'rgan va eshitgan narsaning 50%, agar o'quvchi o'quv jarayoni davomida faol harakatlarda ishtirok etsa, ma'lumotning 75%.

Bugungi kunda ta'lim jarayonida AKTdan foydalanish, jumladan o'zbek tili darslarida ham AKTdan foydalanish o'quvchilarni darsga bo'lgan qiziqishini oshirishda va ta'lim sifatini yanada yaxshilashda o'z samarasini bermasdan qolmaydi.

Hozirda til o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish amalda keng tatbiq qilinmoqda, ko'plab ishlar amalga oshirilmoqda, xususan, o'zbek tilini o'qitish jarayonida til sathlari haqida ma'lumot berishda (fonetik-fonologik sath, leksik-semantik sath, grammatik sath) kompyuterdan foydalanish o'quv jarayonining yanada tushunarli bo'lishiga yordam bermoqda. Bundan tashqari, ushbu fan yuzasidan olingan bilimlarni kompyuter dasturidagi turli testlar, topshiriqlar yordamida tekshirish o'qituvchi ish faoliyatini birmuncha yengillashtiradi, sababi, topshiriqni tekshirishga ketgan vaqt, uning qog'oz variantini tayyorlashga ketgan miqdor dars jarayoniga ham o'z ta'sirini ko'rsatmay qolmaydi.

Maktablarda o'zbek tili fanini o'qitishda mavjud bo'lgan ayrim muammolarni biz o'zbek tili darslarida AKTni qo'llash orqali bartaraf etishimiz mumkin. Masalan: barchamizga ma'lumki o'zbek tili darslarida asosan yozuv va matn bilan ishlanadi. Bu bir xillik ta'lim oluvchining darslardan zerikishiga va darsga bo'lgan qiziqishni kamayishiga olib kelishi mumkin. Bu o'z navbatida ta'lim sifatiga salbiy ta'sir qiladi. Bunday muammoni bartaraf etish uchun dars jarayonida multimediyali

texnologiyalardan foydalanish juda samarali yechim bo'lib xizmat qiladi. Yana bir muammo bir sinfda o'quvchilar sonining ko'pligi sababli o'qituvchi har bir o'quvchi bilan individual tarzda ishlashga va ularni baholashga vaqt yetmasligi mumkin. Bu holatda dars jarayonida o'quvchilarni baholash va nazorat ishlarini tashkillashtirish uchun test yaratuvchi va bilimni baholovchi dasturlardan foydalanishimiz mumkin bo'ladi.

O'zbek tili fanidan ta'lim berishda o'qituvchi har xil multimediali texnologiyalaridan foydalanib darsga bo'lgan qiziqishni oshirishi va dars jaryonini yanada qiziqarli qilishi mumkin. O'quvchilar bilimni baholashda yoki nazorat ishlari jarayonida bilimni baholash dasturlaridan foydalangan holda ta'lim jarayonini raqamlashtirishi mumkin. Bunday datur va texnologiyalrdan foydalanish nafaqat dars siftini yaxshilydi, bundan tashqari o'qituvchi dars jarayonida vaqtdan yutishiga , qo'shimcha qog'ozbozlik, nazorat ishlarini tekshirishdagi noxolislik va boshqa ko'plab yutuqlarga erishishi mumkin.

Multimedia texnologiyalarini o'quv jarayoniga kiritish matn, grafik, animatsiya, audio va video yaratishga imkon beradi. Multimedia dasturlari insonning barcha nutqiy ko'nikmalarini (fikrlash, nutq va boshqalar) faollashtiradi. O'zbek tilini o'qitishda audio materiallar, multimediyani qo'llashda zamo'zbekviy ko'rgazmali qo'llanmalar asboblarni ishlatish katta ahamiyatga ega bo'lishi kerak. Bu holat o'quvchilarga nutqni yaxshilashga yordam beradi. Tinglash orqali ular nutq xatolarini tuzatishi mumkin. Ovoz yoki videotasmalarni tinglayotganda kommunikativ mashqlar bajarilishi kerak. Ovoz yoki video tasma tinglovchilar bilan muloqot mashqlari tinglanganda, grammatik qoidalarni o'rganishda amalga oshirilishi kerak.

O'zbek tilini o'rganishda multimedia vositalarini joriy qilish quyidagi natijalarni beradi:

- Darsga qiziqish ortadi, o'quvchilar mustaqil ishlashga o'rganadi.
- o'quvchilar o'larini sinfda erkin xis qilishadi.
- O'quv jarayonida har bir o'quvchining faol ishtiroki ta'minlanadi.
- o'quvchi ijodkorligini namoyon qila boradi.

Ustoz kuzatuvchi emas, baholovchi emas, balki bilim faoliyatini tartibga soluvchiga aylana boradi. Bu esa o‘quvchi shaxsiga yo‘naltirilgan ta’limga boshlaydi.

O‘zbek tilining mamlakat miqyosida, ta’lim bosqichlarida davlat tili va xorijiy til sifatida o‘qitilishi, uning respublika va dunyo miqyosidagi nufuzini oshirish masalasi nihoyatda dolzarb bo‘lib turibdi.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, ta’lim jarayonida xususan o‘zbek tili darslarida zamo‘zbekviy axborot texnologiyalaridan foydalanib dars jarayonlarini tashkillashtirish, pedagog kadrlarning AKT savodxonligini oshirish, ta’limga oid mavjud dastur va texnologiyalardan foydalanish va yangi pedagogik dasturiy vositalarni ishlab chiqish va ulardan dars jarayonida foydalanish o‘quvchilarni darsga bo‘lgini qiziqishi va faolligini oshirishga shi bilan birga ta’lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Muhamedova S., Abdullayeva M., Yuldasheva Sh., Eshmatova Yu. O‘zbek tili va adabiyoti ta’limida zamonaviy axborot texnologiyalari. O‘quv qo‘llanma. –T.: 2018. –B. 162
2. Yuldashevna, I. U. (2022). The Role of Parasite Words in Providing Speech Intention. Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching, 14, 80-82.
3. Ibragimova, U. (2021). Methods of word formation in uzbek dialects of the republic of karakalpakstan. ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL, 11(1), 1822-1828.
4. Хайтов Ф.Н., Муродов Ф.З., Тўракулов А.К. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АУДИОПРИЛОЖЕНИЙ В ОБРАЗОВАНИИ. СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ: сборник статей III Международной научно-практической конференции. –Пенза: МЦНС «Наука и Просвещение». –2022. –80 с. 29-33.